

'Ik ben een bevoorrecht kind van de Wende'

Interviewserie: Toen de Muur viel

Achtergrond - 31 oktober 2019 - Auteur: Ingrid Bosman

Ze zou gaan knutselen, dacht ze. Olivia Andiel kwam als 12-jarig meisje terecht in wat een massaal protest tegen het DDR-regime zou worden: de demonstratie op 7 oktober 1989 waarvoor een kwart van de stad Plauen in Saksen uitliep. Nu ze alweer 16 jaar in Nederland woont krijgt ze nog vaak de vraag of ze terug wil. “Er is geen terug.”

Ze had een fijne jeugd, onderstreept ze. In wat voor wereld die zich afspeelde, dat besef daalde pas in naarmate ze ouder werd. Soms met een schok, zoals die keer in Noorwegen, waar Olivia Andiel (1977) ruim na de *Wende* een tussenjaar op een Noorse volkshogeschool doorbracht. Bij een presentatie liet ze haar lidmaatschapskaart van de *Pioniere* - de jeugdbeweging van de DDR - zien. Een Nederlandse klasgenote las de geboden waarnaar de pioniers werden geacht te leven en maakte de vergelijking met de Hitlerjeugd. “Ik deed het eerst af als onzin. Maar toen ik er wat langer over nadacht moest ik haar gelijk geven.”

Een zonnige maandagochtend in een Amsterdamse koffiezaak. Het is de dag na de deelstaatverkiezingen in Thüringen, waar de rechts-nationalistische AfD met 23,4 procent de tweede partij werd. “Iedereen in mijn bubbel schaamt zich er wel voor”, vertelt Andiel. “Maar het is niet de meerderheid die op de AfD heeft gestemd.” Wat haar stoort, is dat er zo weinig oog is voor de complexiteit achter dit soort verkiezingsuitslagen. “Hoe de *Wende* heeft ingegrepen in de levensloop van individuele Oost-Duitsers, met uiteenlopende gevolgen, en hoe bepalend die verschillen zijn voor de manier waarop mensen hun leven nu ervaren - voor al die nuances is onvoldoende aandacht.”

'We gingen niet mee in de hype van dezelfde avond nog naar de grens rijden om te kijken of het echt zo was'

Op de avond van 9 november 1989 leek iedereen in de DDR één in de euforie over de val van de Muur. In de manier waarop die werd geuit, zaten net zo goed gradaties. Andiel: “Mijn ouders gingen niet mee in de hype van dezelfde avond nog naar de grens rijden om te kijken of het echt zo was.” Ze ziet zichzelf nog voor de tv zitten, op haar favoriete plek op de vloer, maar hoe ze precies

reageerde? “Heel gek, maar ik weet het niet meer.”

Waterkanonnen

Interviewserie: Toen de Muur viel
Oost-Duitsers die de Wende in de provincie hebben beleefd, ver van de Berlijnse Muur, vertellen over hun ervaringen

Scherper is de herinnering aan die zaterdag een maand eerder. Op 7 oktober 1989, toen van staatswege in het hele land het 40-jarig bestaan van de DDR werd gevierd. Ondanks de regen verheugde Olivia zich op de *Spiel- und Bastelstraße*, met spelletjes en knutselactiviteiten. “Ik heb later nog wel aan mijn ouders gevraagd of ze wisten wat er te gebeuren stond. Volgens hen was zeker de omvang vooraf niet zo duidelijk.”

Op het moment dat ze het spelletjescircuit hadden bereikt, kwamen Olivia, haar ouders en haar vier jaar jongere broer vast te staan in de menigte op de Theaterplatz. “Mijn moeder had ons al een beetje weggetrokken, naar de trappen bij de ingang van het theater, toen er mensen ‘Gorbi, Gorbi’ begonnen te roepen, de koosnaam van de gematigde Sovjetleider Gorbatsjov. Op dat moment beseftte ik dat het een demonstratie was. Mijn vader zag ik niet meer. Later bleek dat hij heeft meegeholpen om iedereen een beetje rustig te houden.”

De situatie was dreigend, helemaal na het verschijnen van paramilitaire politieeenheden. Later kwam daar ook nog de brandweer bij, die met waterkanonnen de menigte uiteen dreef - en zichzelf een dag later voor dat optreden bij de bevolking zou verontschuldigen. Andiel: “Je ziet je *Freund und Helfer* (bijnaam voor de politie in Duitsland, red.) ineens met schild en gummiknuppel tegenover je staan. Ik stond daar letterlijk met knikkende knieën. Van mijn vader zagen we alleen zijn paraplu die her en der opdook.”

Ze liepen nog een stukje mee in wat ondertussen een echte demonstratieve optocht was geworden van 15.000 mensen, ruwweg een kwart van de stad Plauen. Onderweg koos haar moeder een afslag richting huis. De demonstratie werd vanaf

dat moment elke zaterdag herhaald. Zonder Olivia. “Ik vond het te beangstigend.”

Dankbaar

Terwijl ze de tijd daarvoor juist als redelijk onbezorgd beschrijft. Ze groeide op in een *Großfamilie*, met grootouders en andere familieleden onder handbereik. Maar ook met familie in het Westen, aan vaders- en moederskant. “De Muur was dagelijks aanwezig. Voor mij was het vanzelfsprekend om met twee werelden om te gaan. Dat je op school bepaalde dingen niet vertelt, wordt een natuurlijke houding.” Als ‘kind van de *Wende*’, zoals haar generatie wel wordt genoemd, voelt ze zich bevoorrecht. Met lichte aarzeling: “Ergens ben ik dankbaar dat ik het heb mogen meemaken.”

‘Ik heb geluk gehad dat de DDR bij mij niks kapot heeft kunnen maken’
Ze doelt op het leven in twee systemen. “Zonder al te veel schade van het ene en met de mogelijkheden van het andere. Bovendien opgegroeid in een open milieu, waarin altijd veel werd gepraat. Als leraar en kinderarts hielden mijn vader en moeder ook na de *Wende* hun werk. De fundamentele onzekerheid die veel mensen voelden, was er bij ons niet. ‘We moeten afwachten hoe het zich ontwikkelt maar we komen er wel’, dat was het idee.”

Wat ook hielp: haar ouders hadden zich altijd kritisch opgesteld tegenover het regime. “Vooral binnenshuis, al zat mijn vader wel vaak op ‘t randje.” Voor anderen lag het ingewikkelder. “Ik heb hier in Amsterdam een landgenote leren kennen, een paar jaar ouder dan ik, uit een gezin waar de partij heel belangrijk was. Voor haar stortte de wereld in. Ik heb gewoon geluk gehad dat de DDR bij mij niks kapot heeft kunnen maken.”

‘Westgeld’

Na die 9e november duurde het nog lang voordat de familie de eerste tocht naar het Westen maakte. “Mijn ouders wilden wachten tot de files en de rijen voorbij waren.” Ze schat dat het al december was, voordat het gezin in de Wartburg naar Leupoldsgrün in Beieren reed. Daar kocht ze van haar aandeel van het *Begrüßungsgeld* - 100 DMark die de West-Duitse regering aan Oost-Duitse bezoekers gaf - een deel uit de jeugdboekenserie ‘Anna’. “Het was gaaf om zelf met *Westgeld* iets te kopen. Maar zo groot als bij anderen was onze compensatiedrang niet.”

Het vacuüm van direct na de *Wende* gaf de beginnende puber Olivia Andiel een gevoel van ruimte

Het vacuüm dat direct na de *Wende* menigeen angst inboezemde, gaf de

beginnende puber Olivia Andiel juist een gevoel van ruimte. Vooral op school lag alles open. Het hele curriculum moest opnieuw worden ingevuld. “Het was aan alle kanten zoeken en aanvankelijk nogal een *Kuddelmuddel*, een allegaartje. We hadden als leerlingen ook inbreng, bij de vormgeving van culturele activiteiten bijvoorbeeld, dat vond ik erg stimulerend.” Na haar eindexamen en het Noorse tussenjaar trok Andiel voor haar studie politicologie naar Münster, in het uiterste Westen van Duitsland. “Ik wilde niet naar Leipzig of Jena. En ik was vooral nieuwsgierig.”

Geen terug

Bij de Europese studentenvereniging ontmoette ze haar latere echtgenoot, een Nederlander. Met hem vestigde ze zich in Nederland, waar ze nu in Amsterdam wonen, met hun dochters van tien en dertien. Lachend: “Toen ze werden geboren, moest ik me steeds verdedigen dat ik fulltime bleef werken. Dan merk je dat je anders bent gesocialiseerd. En ook dat Nederland helemaal niet zo geëmancipeerd is.” Ze krijgt vaak de vraag of ze terug zou willen. Ze geeft altijd hetzelfde antwoord: “Er is geen terug. Zelfs niet als we naar Plauen gaan, waar mijn ouders en broer nog altijd wonen.”

In haar werk hier put ze volop uit de levenservaring die haar bijzondere biografie heeft opgeleverd. Van een bureau voor cultuurmanagement is Andiel vrij recent overgestapt naar een centrum voor revalidatie en reumatologie, waar ze als veranderingskundige projecten begeleidt. “Ik kan schakelen tussen verschillende werelden, weet dat omstandigheden bepalen hoe je de wereld waarneemt. Mijn ervaring met transitie heeft me het vertrouwen gegeven dat je altijd wel een weg vindt. Hoe groot de verandering ook is.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/34173/ik-ben-een-bevoorrecht-kind-van-de-wende>